

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

الْحَمْدُ لِلَّهِ وَصَلَّى اللَّهُ وَسَلَّمَ وَبَارَكْهُ عَلَيَّ

قَائِدِنَا مُحَمَّدٍ وَعَلِيِّ آلِهِ وَصَحْبِهِ أَجْمَعِينَ

وَسَلَامُ اللَّهِ وَرَحْمَتُهُ وَبَرَكَاتُهُ عَلَيْنَا وَعَلَيْكَ

عِبَادَ اللَّهِ الصَّالِحِينَ

۹۶۶۴۱

دانشگاه رازی

«دانشکده ادبیات و علوم انسانی»

پایان نامه جهت اخذ درجه کارشناسی ارشد رشته: الهیات

گرایش: علوم قرآن و حدیث

عنوان پایان نامه:

بررسی و تحلیل روابط پیامبر (ص) با اهل کتاب

استاد راهنما:

دکتر سید عادل نادر علی

استاد مشاور:

دکتر خلیل الله احمدوند

نگارش:

رسول رسولی کیا

شهریور ۱۳۸۶

۱۳۸۷ / ۲ / ۱۳

رسول رسولی کیا

کلیه حقوق مادی مترتب بر نتایج مطالعات، ابتکارات و

نوآوری های ناشی از تحقیق موضوع این پایان نامه

متعلق به دانشگاه رازی است.

دانشگاه رازی

دانشکده ادبیات و علوم انسانی

گروه الهیات و معارف اسلامی

پایان نامه جهت اخذ درجه کارشناسی ارشد رشته الهیات گرایش علوم قرآن و حدیث

نام دانشجو:

رسول رسولی کیا

تحت عنوان

بررسی و تحلیل روابط پیامبر (ص) با اهل کتاب

در تاریخ ۱۳۸۶/۸/۱۹ هجری شمسی توسط هیأت داوران زیر بررسی و با درجه بسیار خوب به تصویب نهایی رسید.

امضاء

۱- استاد راهنمای پایان نامه دکتر سید عادل نادر علی با مرتبه ی علمی

امضاء

۲- استاد مشاور دکتر خلیل الله احمدوند با مرتبه ی علمی استادیار

امضاء

۳- استاد داور داخل گروه دکتر مهرداد صفرزاده با مرتبه ی علمی استادیار

امضاء

۴- استاد داور خارج از گروه دکتر سجاد دادر با مرتبه ی علمی استادیار

تقدیر و تشکر:

من لم یشکر الخلق لم یشکر الخالق

یارب شکر، شکر، شکر برداده ات، نداده ات و گرفته ات؛ زیر داده ات نعمت، نداده ات حکمت و گرفته ات امتحان است. سپاس خداوندی را که هر چه دارم از اوست، گرچه سپاسگزاری از او هرگز در توان این بنده فقیر نیست. از پدر و مادر عزیزم که جهت تربیت و تعلیم بنده بسیار زحمت کشیده اند و هنوز نتوانسته ام قطره ای از اقیانوس بیکران فداکاری هایشان را جبران کنم، بی نهایت تشکر و دست مریزاد عرض کرده و برایشان طول عمر مسألت دارم. و بر خود لازم می دانم از استاد راهنما جناب آقای دکتر سید عادل نادر علی که (دلسوزانه در تحقیق و نگارش پایان نامه) به راهنمایی همراه با تشویق اینجانب پرداختند تقدیر نمایم و از جناب آقای خلیل الله احمدوند نیز که مشاورت اینجانب را عهده دار بودند تشکر می نمایم. و از سایر اساتید دوران تحصیل و کمیته محترم دفاعیه پایان نامه ام صمیمانه تشکر و تقدیر می نمایم. و بالأخره از همسر ارجمندم (سه وزه) که تمامی مشکلات و سختی های دوران تحصیل و مهاجرت به کرمانشاه را فداکارانه بر دوش کشید، تقدیر و تشکر می نمایم.

چکیده

در این پژوهش روابط پیامبر خدا (ص) با اهل کتاب، با رویکردی تحلیلی مورد بررسی قرار گرفته و مبانی و اصول تعامل آن حضرت با پیروان ادیان آسمانی بیان گردیده است.

تاریخچه و عقاید و عادات فرق اهل کتاب، فصل نخست را به خود اختصاص داده است.

موقعیت و جایگاه اهل ذمه در جامعه اسلامی به عنوان مصداق عینی و نمود واقعی اجرای عدالت اجتماعی اسلامی، جهت تحلیل موضوع، در فصل دوم (به طور سریع و گذرا) بررسی شده است. در اساسی ترین بخش این پژوهش (فصل سه و چهار و پنج) به بحث درباره دیپلماسی رسول خدا در تعامل با اهل کتاب پرداخته شده است. نکته قابل توجه اینک در بیشتر سیره های موجود، برجسته نمودن گرایش پیامبر (ص) به راه حل نظامی و توسل به خشونت آن بزرگوار به چشم می خورد؛ گویی در دوران مدینه منطقی جز جنگ و سرکوب وجود نداشته است! حال اینک به تعبیر قرآن پیامبر «رحمة للعالمین» بوده و به گفته انیسمند فقید محمد عبده، جهاد (و بویژه قتال) جزء مقاصد دین اسلام نبوده و ارتباط آن با دین تاملی خواهد بود که آزادی عقیده و امنیت شهروندان (اعم از مسلمان و غیر مسلمان) جامعه اسلامی را تأمین نماید.

در این تحقیق اثبات شده که همزیستی مسالمت آمیز و دعوت به صلح و دوری از جنگ و خونریزی، جوهره اصلی دیپلماسی رسول خدا (ص) بوده، ضمن اینک پیامبر در همه شرایط خواستار مذاکره بوده است، و حتی در بحرانی ترین شرایط و در اوج معرکه، نمایندگان خود را عازم اردوگاه دشمن می فرمود تا زمینه های صلح و آتش بس را مورد بررسی قرار دهند.

و در این پژوهش به تحلیل و بررسی مکانیزم های اجرایی رسول خدا (ص) در تعامل با اهل کتاب پرداخته شده که جنگ و جهاد، آخرین آن مکانیزم ها به شمار می آیند.

یکی از نتایج اساسی که در این تحقیق و پژوهش بدست آمده این است که پیامبر خدا (ص) هرگز خواستار جنگ نبوده و غزوه هایی که (با اهل کتاب) رقم خورده کاملاً اضطراری بوده و پس از توطئه ها و پیمان شکنی های متعدد از سوی آنان و به بن بست رسیدن راه حل های دیپلماتیک و غیر نظامی اتفاق افتاده است. و همچنین نتیجه گرفته شده که در دیپلماسی پیامبر (ص) جهادی که مسبوق به دعوت (به صلح) نباشد مشروعیت ندارد.

والسلام

کلیدواژه

اهل کتاب

در اصطلاح و عرف اسلامی پیروان ادیان آسمانی سابق (براسلام) و آنانکه دارای پیامبر و کتاب ویژه بوده اند را اهل کتاب نامیده اند.

یهودیت یا آیین یهود

یهودیت یک آئین توحیدی بوده که در حدود ۱۳۵۰ سال پیش از میلاد توسط یکی از پیامبران اولوالعزم بنام حضرت موسی بن عمران که از نژاد بنی اسرائیل بود بر جهانیان عرضه شد.

مسیحیت یا آیین مسیح

آئین مسیح و دین نصاری یکی از ادیان آسمانی و توحیدی بوده که با پیدایش آن، دین موسوی (یهودیت) منسوخ و از درجه اعتبار ساقط گردیده است.

حضرت عیسی یکی از پیامبران اولوالعزمی است که ۲۰۰۷ سال پیش در فلسطین (اشغالی) چشم به دنیا گشوده و در کودکی به پیامبری برگزیده شد.

صابانان

درباره ماهیت آنان اقوال گوناگون ذکر شده است: برخی معتقدند: نام امتی است منسوب به یکی از پیامبران گذشته شیث ادريس، نوح، ابراهيم، يحيى و علت این نامگذاری به صبه یا صبیها یا ابثان به جهت شستشوی فراوان در آب است و برخی آنان را پیروان حضرت نوح حضرت یحیی میدانند، جمعی گویند: آنان قومی بین نصاری و مجوسند که اصل دینشان دین نوح است و فرشتگان و کواکب را عبادت می کنند، و جمعی از محققان معتقدند: صابانان در اصل اهل توحید بوده و در زمان نزول قرآن قومی مشهور بوده اند و گرنه قرآن به آنها اعتنا نمی کرد، پیامبر و شریعتی داشته و بعداً به بت پرستی و ستایش کواکب روی آورده اند.

مجوس

دین مجوس همان آئین زرتشتی است که در ایران و هندوستان، قبل از اسلام، دین رسمی مردم بوده است و امروزه نیز در این دو کشور و برخی از کشورهای دیگر جهان پیروانی دارد.

اهل ذمه یا ذمیان

از همان آغاز طلوع اسلام و به وجود آمدن جامعه اسلامی، گروههایی از پیروان ادیان مختلف (بویژه اهل کتاب) بدون آنکه اسلام را اختیار کنند، در کنار مسلمانان در سرزمین های اسلامی باقی ماندند و زندگی با مسلمانان و تحت لوای حکومت اسلامی را بر مهاجرت یا مسلمان شدن ترجیح دادند، در عرف اسلامی به این شهروندان غیر مسلمان که در جامعه اسلامی سکونت دارند، اهل ذمه یا ذمیان گفته می شود.

جزیه

جزیه عبارتست از یک نوع تعهد مالی که شهروندان غیر مسلمان (اهل ذمه)، پرداخت آن را در برابر تعهدات مسلمانان به عهده می گیرند و همانطور که شهروندان مسلمان در دفاع و اداره جامعه بزرگ و متحد با پرداخت مالیات هایی همچون زکات و شرکت در نیروی دفاعی و نظامی، به وظیفه اجتماعی و دینی خود (مندرج در قرارداد ذمه) عمل می کنند، شهروندان غیر مسلمان نیز که از مزایا و حقوق چنین جامعه ای برخوردارند، موظفند بجای مالیات ها و وظایف دفاعی و نظامی (که طبق قرارداد ذمه بر عهده شهروندان مسلمان است) مالیات مخصوص (وناچیزی) را تحت عنوان «جزیه» به دولت اسلامی بپردازند.

لازم به ذکر است «جزیه» مطابق آیه بیست و نهم سوره توبه و در سال هشتم هجری و بعد از غزوه مؤتة واجب شد.

۱	فصل اول : فرق اهل کتاب
۲	۱-۱- یهود
۲	۱-۱-۱- یهودیت یا آیین یهود
۳	۱-۱-۲- منابع اعتقادی و رفتاری یهود
۳	۱-۱-۲-۱- عهد قدیم-
۳	۱-۱-۲-۱-۱- پروتکل ها
۳	۱-۱-۲-۱-۲- سفر تاریخی
۳	۱-۱-۲-۱-۳- اسفار سروده
۳	۱-۱-۲-۱-۴- سفر انبیا.
۴	۱-۱-۲-۲- تلمود
۵	۱-۱-۲-۳- پروتکل های حاکمان صهیونیست.
۵	۲-۱- نصاری
۵	۱-۲-۱- مسیحیت یا آیین مسیح
۷	۲-۲-۱- عقاید عمومی مسیحیان
۷	۱-۲-۲-۱- تثلیث
۷	۲-۲-۲-۱- گناه اولیه یافدا
۸	۳-۲-۲-۱- مغفرت نامه یاباز خریدگناه
۸	۴-۲-۲-۱- عشاء ربانی
۸	۳-۲-۱- کتب مقدس مسیحیان
۱۰	۴-۲-۱- کلیسای آیین مسیح و انواع آن
۱۰	۱-۴-۲-۱- کلیسای ابتدایی
۱۰	۲-۴-۲-۱- کلیسای کاتولیک
۱۱	۳-۴-۲-۱- کلیسای ارتودوکس
۱۱	۴-۴-۲-۱- کلیسای پروتستان
۱۲	۳-۱- مجوس
۱۲	۱-۳-۱- مجوس فرقه ای از اهل کتاب
۱۴	۲-۳-۱- زرتشتیان (مجوس) در گذر تاریخ
۱۴	۳-۳-۱- ظهور زرتشت
۱۵	۴-۳-۱- فراز و فرود آیین زرتشتی در ایران
۱۶	۵-۳-۱- سروده های زرتشت و صحت آنها
۱۶	۶-۳-۱- زرتشتی آیینی توحیدی یابت پرستی
۱۷	۷-۳-۱- آتش زرتشت.
۱۷	۴-۱- صابان
۱۷	۱-۴-۱- واژه «صابی» و معنای آن

۱۸	۱-۴-۲- صابثان قومی از یادرفته
۱۹	۱-۴-۳- صابثان درگذرزمان
۲۰	۱-۴-۴- صابثان در عصر پیامبر اسلام (ص).
۲۰	۱-۴-۵- سرزمین اصلی صابثان
۲۱	۱-۴-۶- اعتقادات، عبادات و عادات صابثان.
۲۴	۱-۴-۷- انبیا و کتب مذهبی صابثان
۲۴	۱-۴-۷-۱- کینزالربا
۲۴	۱-۴-۷-۲- کینزالربا یا سدراهی
۲۴	۱-۴-۷-۳- قلیتا
۲۴	۱-۴-۷-۴- سدرادنشمانا
۲۴	۱-۴-۷-۵- یونان یادیوان
۲۴	۱-۴-۷-۶- اینانی یا ناشی
۲۴	۱-۴-۷-۷- دهقیل زیوا یا هیقل زیوا
۲۴	۱-۴-۷-۸- پغره
۲۴	۱-۴-۷-۹- دساتیر
۲۵	۱-۴-۷-۱۰- اسفرملو آئینیا
۲۵	۱-۴-۸- صابثان و اهل کتاب

۲۷

فصل دوم: شهروندان غیرمسلمان (اهل ذمه)

۲۸	۲-۱- اهل ذمه به چه کسانی گفته می شود؟
۲۸	۲-۲- مقصود از تشریح ذمه
۲۹	۲-۳- تعامل با شهروندان غیرمسلمان از دیدگاه قرآن و سنت
۳۰	۲-۳-۱- قرآن
	۲-۳-۲- سنت پیامبر
۳۱	۲-۴- امتیازات ویژه ای که در عقد ذمه برای شهروندان غیرمسلمان در نظر گرفته می شود
۳۲	۲-۵- حقوق شهروندان غیرمسلمان (اهل ذمه) در جامعه اسلامی
۳۲	۲-۵-۱- امنیت همه جانبه
۳۳	۲-۵-۲- آزادی
۳۳	۲-۵-۲-۱- آزادی برپایی شعائر دینی
۳۴	۲-۵-۲-۲- آزادی بیان و گفتگو
۳۴	۲-۵-۲-۳- آزادی در انتخاب مسکن و محل سکونت
۳۵	۲-۵-۲-۴- آزادی در انتخاب شغل
۳۶	۲-۵-۲-۵- آزادی فعالیتهای اقتصادی
۳۷	۲-۵-۳- استقلال قضایی
۳۸	۲-۵-۴- تصدی مناصب دولتی
۳۹	۲-۵-۵- برخورداری از بیمه
۴۰	۲-۵-۶- حق فسخ یکطرفه قرارداد ذمه
۴۰	۲-۶- وظایف و تعهدات شهروندان غیرمسلمان

ب

۴۰	۱-۶-۲-پرداخت جزیه
۴۱	۱-۱-۶-۲- ریشه لغوی جزیه ودلائل اخذآن
۴۱	۱-۱-۶-۲- قرآن
۴۱	۱-۶-۲-۲- سنت
۴۲	۱-۶-۲-۳- اجماع
۴۲	۱-۶-۲-۲- چراباید شهروندان غیرمسلمان جزیه بپردازند
۴۴	۱-۶-۲-۳- مقدار جزیه و سررسیدآن
۴۵	۱-۶-۲-۴- شهروندان غیرمسلمانی که ازپرداخت جزیه معافند
۴۵	۱-۶-۲-۴-۱- اطفال
۴۵	۱-۶-۲-۴-۲- زنان
۴۶	۱-۶-۲-۴-۳- مستمندان و فقرا
۴۶	۱-۶-۲-۴-۴- سالخوردهگان
۴۷	۱-۶-۲-۴-۵- کیشیان
۴۷	۱-۶-۲-۴-۶- دیوانگان
۴۷	۱-۶-۲-۵- مواردی که جزیه مسترد می گرد
۴۷	۱-۶-۲-۵-۱- مسلمانان قادر به دفاع نباشند
۴۸	۱-۶-۲-۵-۲- غیرمسلمانان به دفاع برخیزند.
۴۸	۱-۶-۲-۵-۳- شخص ذمی مسلمان شود
۴۸	۱-۶-۲-۵-۴- مصلحت اقتضا کند
۴۹	۱-۶-۲-۵-۵- شخص ذمی فوت کند
۴۹	۱-۶-۲-۶- آیا جزیه از اختصاصات اهل کتاب است؟
۵۲	۱-۶-۲-۷- تفسیر و تحلیل آیه جزیه
۵۵	۱-۶-۲-۸- اجرای قانون جزیه در عصر حاضر
۵۷	۱-۶-۲-۷- احترام نسبت به قوانین، شعائر و احساسات مسلمانان
۵۸	۱-۶-۲-۸- مسئول و ضامن قرارداد ذمه
۵۸	۱-۶-۲-۹- ضمانت های اجرایی حقوق اهل کتاب.
۵۸	۱-۹-۲- اعتقاد دینی
۵۹	۲-۹-۲- دادخواهی شهروندان
۵۹	۳-۹-۲- قرارداد ذمه توسط دولت اسلامی امضای شود
۶۰	۴-۹-۲- ارزش حقوقی قرارداد ذمه در نظام حقوقی اسلامی

فصل سوم : دیپلماسی پیامبر اسلام(ص)

۶۲	۱-۳- دیپلماسی
۶۲	۱-۱-۳- مفهوم دیپلماسی
۶۳	۲-۱-۳- سفیر و شرح وظایف آن
۶۳	۱-۲-۱-۳- دعوت به اسلام
۶۳	۲-۲-۱-۳- مذاکرات
۶۳	۳-۲-۱-۳- مبادله اسرا

دسترسی به این مدرک بر پایه آیین نامه ثبت و اشاعه پیشنهادها، پایان نامه ها، و رساله های تحصیلات تکمیلی و صیانت از حقوق پدیدآوران در آنها (وزارت علوم، تحقیقات، فناوری به شماره ۱۹۵۹۲۹/۱۹۵۹۲۹ و تاریخ ۱۳۹۵/۹/۶) از پایگاه اطلاعات علمی ایران (گنج) در پژوهشگاه علوم و فناوری اطلاعات ایران (ایرانداک) فراهم شده و استفاده از آن با رعایت کامل حقوق پدیدآوران و تنها برای هدف های علمی، آموزشی، و پژوهشی و بر پایه قانون حمایت از مؤلفان، مصنفان، و هنرمندان (۱۳۴۸) و الحاقات و اصلاحات بعدی آن و سایر قوانین و مقررات مربوط شدنی است.

۶۳	۳-۱-۲-۴- عقد قرارداد
۶۳	۳-۱-۲-۵- ایجاد حسن تفاهم
۶۳	۳-۱-۲-۶- نمایندگی دولت اسلامی
۶۳	۳-۱-۲-۷- حمایت از مصالح دولت متبوع
۶۳	۳-۱-۲-۸- مراقبت از ارتباط دو دولت
۶۳	۳-۱-۲-۹- تسلیم پیام های
۶۳	۳-۱-۳- سابقه و سیر تحول سفارت در جامعه اسلامی.
۶۴	۳-۱-۴- مزایا و مصونیت سفیر در اسلام
۶۵	۳-۲-۲- دیپلماسی پیامبر اسلام (ص)
۶۵	۳-۲-۱- ضرورت بررسی دیپلماسی پیامبر اسلام.
۶۶	۳-۲-۲- نقطه آغاز دیپلماسی پیامبر اسلام (ص)
۶۷	۳-۲-۳- اهداف دیپلماسی پیامبر اسلام (ص).
۶۸	۳-۲-۴- میزان موفقیت دیپلماسی پیامبر اسلام
۶۸	۳-۲-۵- عوامل مؤثر در دیپلماسی پیامبر اسلام
۶۸	۳-۲-۵-۱- گسترش اسلام
۶۹	۳-۲-۵-۲- جاذبه نظام سیاسی اسلام
۶۹	۳-۲-۵-۳- انعطاف در سیاست پیامبر اسلام
۶۹	۳-۲-۵-۴- اعتراف به حکومت های محلی.
۶۹	۳-۲-۵-۵- ضعف حاکمیت امپراطوری ها
۶۹	۳-۲-۵-۶- استبداد در قلمرو حکومت های محلی
۶۹	۳-۲-۵-۷- قاطعیت پیامبر اسلام
۶۹	۳-۳- دعوت اهل کتاب
۶۹	۳-۳-۱- مبانی دعوت اهل کتاب از دیدگاه قرآن
۷۲	۳-۳-۲- آنچه اهل کتاب بدان فراخوانده میشوند.
۷۲	۳-۳-۲-۱- توحید
۷۳	۳-۳-۲-۲- نبوت و رسالت جهانی محمد (ص)
۷۳	۳-۳-۲-۳- پرهیز از غلو

فصل چهارم: دیپلماسی پیامبر (ص) در همزیستی با اهل کتاب

۷۶	۴-۱- مکانیزم های اجرایی دیپلماسی پیامبر در همزیستی با اهل کتاب
۷۷	۴-۱-۱- حضور فعال در میان اهل کتاب.
۷۷	۴-۱-۲- ارسال نامه و سفیر به سران اهل کتاب در جهان
۷۹	۴-۱-۲-۱- سفیر پیامبر (ص) در دربار قیصر
۸۱	۴-۱-۲-۲- سفیر پیامبر (ص) در دربار کسری
۸۴	۴-۱-۲-۳- سفیر پیامبر (ص) در دربار مقوقس
۸۶	۴-۱-۲-۴- سفیر پیامبر (ص) در دربار نجاشی
۸۷	۴-۱-۲-۵- سفیر پیامبر (ص) در سرزمین یمامه
۸۹	۴-۱-۲-۶- سفیر پیامبر (ص) در بحرین

۸۹	۴-۱-۲-۷-نامه پیامبریه اسقف نجران
۹۰	۴-۱-۲-۸-اولین سفیر اعزامی پیامبریه سران اهل کتاب
۹۵	۴-۱-۲-۹-محتوای کلی نامه های پیامبر اسلام(ص) به سران اهل کتاب.
۹۶	۴-۱-۲-۱۰-نگاهی به اهداف و ادبیات بکاررفته در نامه های پیامبریه سران اهل کتاب
۹۶	۴-۱-۲-۱۰-بیان اصول اعتقادی
۹۶	۴-۱-۲-۱۰-۲-رساندن ندای دعوت اسلام به مردم
۹۶	۴-۱-۲-۱۰-۳-بیان احترام ویژه اسلام نسبت به اهل کتاب
۹۷	۴-۱-۲-۱۰-۴-اقامه حجت بر مردم
۹۷	۴-۱-۲-۱۰-۵-دعوت به صلح
۹۷	۴-۱-۲-۱۰-۶-تمسک بروجوه مشترک
۹۷	۴-۱-۲-۱۰-۷-احترام به مخاطب
۹۷	۴-۱-۲-۱۰-۸-تشویق و ترغیب
۹۷	۴-۱-۲-۱۰-۹-متوجه کردن مخاطب به مسئولیت اجتماعی
۹۷	۴-۱-۲-۱۰-۱۰-برخورداز موضع قدرت
۹۸	۴-۱-۲-۱۱-برآورد کلی نتایج نامه های پیامبر(ص) به سران اهل کتاب
۹۸	۴-۱-۲-۱۱-۱-احترام به سفرا و نامه های پیامبر
۹۸	۴-۱-۲-۱۱-۲-بیداری مستضعفان در جهان
۹۸	۴-۱-۲-۱۱-۳-ارسال پاسخ مناسب به نامه ها
۹۸	۴-۱-۲-۱۱-۴-بازتاب گسترده نامه هادرجهان
۹۸	۴-۱-۲-۱۱-۵-طنین افکندن آوازه پیامبر نوظهو
۹۹	۴-۱-۳-۳-مدینه میزبان سفرا و هیأت های نمایندگی
۹۹	۴-۱-۳-۱-انواع مناظره های اهل کتاب
۹۹	۴-۱-۳-۱-۱-مناظره درباره نسبت ابراهیم
۱۰۲	۴-۱-۳-۲-مناظره به منظور گمراه نمودن مسلمانان
۱۰۲	۴-۱-۴-امضای معاهدات
۱۰۳	۴-۱-۴-۱-منشور مدینه یا نخستین قانون اساسی در جهان
۱۰۳	۴-۱-۴-۲-پیمان صلح باسه گروه معروف یهود
۱۰۸	۴-۱-۴-۳-تلاش پیامبر برای صلح با یهودیان خیبر
۱۱۰	۴-۱-۴-۱-۳-کشته شدن ابن زرام (یهودی) اتفاقی بود یا عمدی
۱۱۰	۴-۱-۴-۲-۳-گفتگو برای صلح
۱۱۲	۴-۱-۴-۴-مصالحه با یهودیان فدک
۱۱۳	۴-۱-۴-۵-مصالحه با یهودیان تیماء
۱۱۳	۴-۱-۴-۶-مصالحه با مسیحیان نجران

فصل پنجم: دیپلماسی پیامبر(ص) در جهاد با اهل کتاب

۱۱۶	۵-۱-اسلام دین صلح و آشتی
۱۱۷	۵-۲-جنگ آخرین راه حل در دیپلماسی پیامبر(ص).
۱۱۹	۵-۳-غزوه های پیامبر اسلام (ص) با اهل کتاب
۱۲۰	۵-۳-۱-پسران قینقاع اولین پیمان شکنان مدینه غزوه بنی قینقاع

ج

- ۱۲۰
- ۱۲۵ - ۲-۳-۵- بنی نصیر در اندیشه تروریسم بزرگ‌زوه بنی نصیر.
- ۱۲۸ - ۱-۲-۳-۵- مذاکرات پیامبر پیرامون خواسته پیامبر
- ۱۲۹ - ۲-۲-۳-۵- مذاکره باتوطئه گران
- ۱۳۰ - ۳-۳-۵- همدستی با دشمنان برای نابودی حکومت مدینه
- ۱۳۰ (غزوه بنی قریظه)
- ۱۳۲ - ۱-۳-۳-۵- مذاکره در بحرانی ترین شرایط.
- ۱۳۳ - ۲-۳-۳-۵- خائن به دام می افتند
- ۱۳۴ - ۳-۳-۳-۵- چرا پیامبر(ص) به اخراج بنی قریظه از مدینه بسنده نکرد؟
- ۱۳۶ - ۴-۳-۳-۵- بررسی مدارک سعد در داوری بنی قریظه
- ۱۳۷ - ۱-۴-۳-۳-۵- عمل بنی قریظه به خلاف پیمان منعقد
- ۱۳۷ - ۲-۴-۳-۳-۵- ناآرام شدن مدینه توسط بنی قریظه.
- ۱۳۷ - ۳-۴-۳-۳-۵- قضاوت مطابق تورات
- ۱۳۷ - ۳-۴-۳-۳-۵- کینه توزی بنی قریظه
- ۱۳۷ - ۴-۳-۵- تسخیر آخرین لانه فتنه و کینه توزی(غزوه خیبر).
- ۱۴۰ - ۱-۴-۳-۵- مذاکره با محاصره شدگان
- ۱۴۱ - ۲-۴-۳-۵- جلوه های انصاف و عدالت با خیبریان
- ۱۴۱ - ۱-۲-۴-۳-۵- پیمان مزارعه با کشاورزان خیبر
- ۱۴۱ - ۲-۲-۴-۳-۵- فرمان به بازگرداندن گوسفندان دشمن
- ۱۴۲ - ۳-۲-۴-۳-۵- عتاب به بلال حبشی
- ۱۴۲ - ۳-۴-۳-۵- خیانت در اوج رأفت
- ۱۴۲ - ۱-۳-۴-۳-۵- توطئه برای قتل رسول خدا(ص)
- ۱۴۳ - ۵-۳-۵- فرجام یهودیان وادی القری
- ۱۴۴ - ۶-۳-۵- سفیر پیامبر به قتل می رسد(غزوه مؤته).
- ۱۴۶ - ۱-۶-۳-۵- دستاوردهای مؤته
- ۱۴۶ - ۱-۱-۶-۳-۵- فراری دادن سپاه دشمن
- ۱۴۶ - ۲-۱-۶-۳-۵- صلح طلبی پیامبر و جنگجویی روم ثابت شد
- ۱۴۷ - ۳-۱-۶-۳-۵- طنین افکنی آوازه اسلام در جهان.
- ۱۴۷ - ۴-۱-۶-۳-۵- نجات سپاه اسلام
- ۱۴۷ - ۴-۵- نمونه هایی از تعامل مثبت اهل کتاب با پیامبر
- ۱۴۷ - ۱-۴-۵- ابن نوفل رسالت را به محمد تبریک می گوید
- ۱۴۸ - ۲-۴-۵- نجاشی زمامداری دادگر
- ۱۵۰ - ۱-۲-۴-۵- نخستین نامه پیامبر(ص) به نجاشی
- ۱۵۱ - ۲-۲-۴-۵- هیئت تحقیقی مسیحیان
- ۱۵۳ نتیجه گیری
- ۱۵۴ منابع و مآخذ

مقدمه:

الحمد لله رب العالمين والصلوة والسلام على محمد المبعوث رحمة للعالمين وعلى آله وصحبه اجمعين
ربنا آمنابما نزلت واتبعنا الرسول فاكتبنا مع الشاهدين
از آنجا که سنت و سیره ی عملی رسول اکرم مرجع رفتاری، اخلاقی و عقیدتی ما مسلمانان به شمار می
آید و عملکرد آن حضرت به مثابه تفسیر عملی قرآن مطرح است بر آن شدم که تعامل پیامبر خدا را با
مخالفان مورد تحقیق و بررسی قرار دهم. در آغاز شروع ترم سه، مقاله ای را تحت عنوان (دگراندیشان
در جامعه اسلامی) تقدیم استاد ارجمند جناب آقای دکتر نادر علی نمودم که ایشان بزرگواری کرده و
بنده را تشویق نمودند تا در این زمینه بیشتر بنویسم بنابراین عنوان مذکور را برای تصویب به گروه محترم
الهیات پیشنهاد نمودم که در نهایت با تعدیلاتی به تصویب رسید. ناگفته پیداست کتاب و نوشته پیرامون
سیره پیامبر خدا محمد (ص) فراوان است ولی جای تحلیل و تحقیق در این میان خالیست امید وارم
پژوهش پیش رو گوشه ای از این فراغ را پر نماید. در تحقیق خود به شرح زیر عمل نموده ام:

۱- پایان نامه را در پنج فصل تنظیم نموده که سه فصل آن (بیش از دو سوم) به موضوع اصلی (روابط
پیامبر با اهل کتاب) اختصاص داده شده است.

۲- سعی کرده ام مطالب رایجتر از منابع دسته اول نقل و استخراج نمایم.

۳- در امر تحقیق از حاشیه روی و اطناب بی مورد خودداری نموده ام.

۴- از اعمال سلیقه و تعصب خشک و کشنده مذهبی به شدت پرهیز کرده ام.

۵- در مواردی برای غنی تر شدن مطلب به نقد گزارشهای تاریخی مورخان معتبری چون واقدی
پرداخته ام.

۶- برای ترجمه آیات از «تفسیر نور» اثر استاد گرامی جناب آقای دکتر خرم دل کمک گرفته ام.

۷- و بالاخره پیام پایان نامه اینجانب این است که پیامبر رحمة للعالمین و پیام آور صلح و دوستی برای
بشریت (اعم از مسلمان و غیر مسلمان) بوده است.

والسلام

رسول رسولی کیا شهر یور ۱۳۸۶ مه آباد

۱-۱-۱- یهود

۱-۱-۱- یهودیت یا آیین یهود

یهودیت یک آئین توحیدی بوده که در حدود ۱۳۵۰ سال پیش از میلاد توسط یکی از پیامبران اولوالعزم بنام حضرت موسی بن عمران که از نژاد بنی اسرائیل بود بر جهانیان عرضه شد. گرچه در اساس، آئین مذکور بر پایه توحید و یکتاپرستی استوار بوده، اما در اثر تحولات و تحریف‌ات در کتاب مقدس یهودیان صورت گرفته، توحیدی ماندن این آئین به چشم نمی‌خورد و یا به شدت کم رنگ شده است. پیروان این آئین آسمانی را یهودی، موسوی، کلیمی یا بنی اسرائیل می‌نامند.

بنی اسرائیل (فرزندان یعقوب) حدود دو قرن و نیم زیر سلطه فراعنه مصر، با وضعیت بسیار رقت باری به سر بردند تا اینکه حضرت موسی (ع) دیده بر جهان گشود. یهود یا بنی اسرائیل یکی از فرق اصلی تشکیل دهنده اهل کتاب به شمار می‌آید.

در قرآن کریم از یهود، با عناوین «الذین هادوا»^۳ و «بنی اسرائیل»^۴ یاد شده است، ضمن اینکه واژه «الیهود» هشت بار (یک بار هم کلمه یهودی) در آن ذکر شده است.

ارتباط پیامبر با یهود از پیچیده‌ترین روابط آن حضرت با گروه‌های جزیره العرب به شمار می‌آید، یهودیان علی‌رغم اطمینان قلبی نسبت به رسالت رسول^۵، همواره کارشکنی کرده‌اند. قرآن کریم یهود را سرسخت‌ترین دشمن مؤمنان معرفی کرده است.^۶

علمای اسلامی بر اهل کتاب بودن یهود اتفاق نظر دارند و دلائل متعددی (از جمله دودلیل زیر) بر این امر ارائه کرده‌اند: نخست: آیه شریفه: ﴿رَأَى تَقُولُوا إِنَّمَا أَنْزَلَ الْكِتَابَ عَلَي طَائِفَتَيْنِ مِنْ قَبْلِنَا وَإِنْ كُنَّا لَنَرَاهُمْ فِي ضَلَالٍ مُبِينٍ﴾

۱. حسین قرنی، موازنه بین ادیان چهارگانه، ص ۳۳.

۲. همان، ص ۳۴.

۳. سوره جمعه، آیه ۶.

۴. سوره بقره آیه ۴۰.

۵. سوره بقره، آیه ۱۴۶.

۶. سوره مائده، آیه ۸۲.

لغافلین، (وقرآن رافروفرستاده ایم) تانگوئید کتاب (آسمانی) تنها بر دو گروه یش از ما فرو فرستاده شده است و از بحث و بررسی آنها بی خبر بوده ایم.^۱

منظور از دو گروه (طائفین) در آیه مذکور، یهود و نصاری است.^۲ **دوم:** حدیث شریف پیامبر (ص): «أجر وهم (المجوس) مجری اهل الکتاب، بامجوسیان بسان اهل کتاب رفتار نمائید. از سیره عملی رسول خدا (ص) و اصحاب بر می آید که منظور از اهل کتاب یهود و نصاری است.^۳

۱-۱-۲- منابع اعتقادی و رفتاری یهود

منابع اعتقادی و رفتاری یهودیان عبارتست از: عهد قدیم، تلمود و پروتکل های حاکمان صهیونیستی.

۱-۱-۲-۱- عهد قدیم عبارت است از:

۱-۱-۲-۱- پروتکل های حضرت موسی و اسفار پنج گانه.

۱-۱-۲-۱- سفر تاریخی که دوازده سفر است.

۱-۱-۲-۱- اسفار سروده ها یا اشعار، که عبارتند از مجموعه ای از موعظه ها و اشعار و تعدادشان پنج تاست.

۱-۱-۲-۱- سفر انبیا، اسفار هفده گانه انبیا هر کدام به سرگذشت یکی از انبیای بنی اسرائیل (بعد از موسی و هارون) اختصاص دارد.^۴

در مورد نسبت دادن عهد قدیم به حضرت موسی باید گفت: هر محققى که درباره عهد قدیم به کاوش پرداخته به این نتیجه دست یافته که عهد قدیم با تورات اصلی که حضرت موسی (ع) بصورت وحی دریافت نموده تفاوت دارد.^۵

۱. سوره انعام، آیه ۱۵۶

۲. القرطبی، الجامع لاحکام القرآن، ج ۱ ص ۴۲۴؛ ابن قدامه، المغنی و الشرح الکبیر، ج ۱، ص ۵۵۸.

۳. علی اصغر مروارید، سلسله التناویح الفقهیه، ج ۹، ص ۱۲۳.

۴. مصطفی حلمی، الاسلام و الادیان دراسة مقارنة، ص ۱۵۳.

۵. همان، ص ۱۵۵.

در صدر پژوهشگران و کاوشگران درباره عهد قدیم، کشیشان کلیساهای کاتولیک قرار دارند که به وجود اموری باطل در آن اعتراف نموده اند.^۱

فیلسوف یهودی «سپینور» می نویسد: حضرت موسی اسفار پنجگانه را تألیف نموده بلکه آنها را شخصی برشته تحریر در آورده که قرن ها بعد از او زیسته است.^۲

ابن حزم اندلسی کتب مقدس یهودیان را دروغ دانسته و می گوید: هر شخص محقق و دارای بینشی، اطمینان پیدا خواهد کرد که عهد قدیم و تورات کنونی دروغی بیش نیست برخدا، ملائکه و انبیای الهی.^۳

۱-۲-۲- تلمود

عبارت است از مجموعه ای احادیث شفاهی که پس از نزول تورات و در اثر تحقیق، مطالعه و بازبینی اسفاری که از طرف یهوه آمده است، به ثبت رسیده است.^۴ تلمود در میان یهودیان از جایگاه و منزلت رفیعی برخوردار است به گونه ای که در برخی موارد حتی آنرا بر تورات نیز برتری می دهند.^۵

مواردی از محتویات تلمود:

* گفتار خاخام از رفتار انبیا برتر است.

* هر کس تورات را بدون تلمود بخواند کافر است.

* آموزه های خاخام (حتی با دستور مستقیم خدا) تغییر ناپذیرند.

* ترس از خاخام به منزله ترس از خدا است.

* رحم و شفقت نسبت به دشمنان (یهود) جایز نیست.

* کشتن غیر یهودیان توسط یهودیان مقتضای عدل الهی است.^۶

زمانی که برای اولین بار تلمود در بین مردم منتشر شد، مسیحیان به خیابان ها ریخته و درگیری های خونینی در اروپا، ایتالیا، بریتانیا، فرانسه، اسپانیا و روسیه به وقوع پیوست و کشیشان مسیحی فتوای سوزاندن آن را صادر کردند. نارضایتی مسیحیان از محتوای تلمود باعث شد که جنبش های اصلاح طلب، موارد متضاد با آئین مسیحی را حذف نمایند.^۷

۱. همان، ص ۱۵۶.

۲. همان.

۳. همان، به نقل از ابن حزم، الفصل فی الملل والنحل والاهواء، ج ۱، ص ۱۱۶.

۴. محمد جابر عبدالعال، فی العقائد والادیان، ص ۲۱۸.

۵. انور الجندی، المخططات التلمودية اليهودية الصهيونية، ص ۱۱.

۶. مصطفی حلمی، الاسلام والادیان دراسة مقارنة، ص ۱۷۷.

۷. محمد علی البار، المسيح المنتظر و تعالیم التلمود، ص ۵۶.